

ПРОБЛЕМА САМОАНАЛІЗУ ЯК СКЛАДОВОЇ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТА ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В статтє определены и сформулированы теоретические предпосылки для постановки проблемы самоанализа как составляющей личностно-профессионального становления студента педагогического университета.

The article deals with the problem of self-directed analysis as a component of personal-and-professional growth of the student in Pedagogical University. Theoretical preconditions of the problem are defined.

Від відносно стабільної фази своєї історії українське суспільство перейшло до досить динамічної фази розвитку, яка передбачає перегляд і переосмислення рушійних соціальних механізмів. Перш за все, мова йде про перехід до демократичної системи, впровадження дійсно гуманістичних ідей, а також гуманітаризації суспільного життя на загальнодержавному рівні й гуманітаризації процесу навчання у вищій школі. Визначені процеси безпосередньо пов'язані з перебудовою соціально-політичного життя в цілому, соціальних груп і кожної окремої особистості. Також мова йде про перехід до нових форм власності і побудови цивілізованої ринкової економіки. Все це разом потребує докорінного перегляду концепції розвитку виробництва, науки, культури і, звичайно, самої особистості.

Особливості професійно-педагогічної діяльності на сучасному етапі становлення молодого українського суспільства визначаються, перш за все, у зв'язку з духовними і економічними перетвореннями, які відбуваються в Україні й світовому суспільстві.

Протиріччя полягають у тому, що старі соціально-політичні й економічні структури вже не функціонують, а нові існують лише в процесі становлення. У зв'язку з цим, суспільство, як і окрема особистість, перебуває у стані внутрішньої нестабільності, невизначеності, що відповідним чином відбивається на проблемах соціального, економічного і культурного життя. Це одна сторона проблеми.

З іншого боку, з'являються нові реалії життя, які зумовлюють появу і зростання економічних, соціальних і духовних диференціацій суспільства. Індивідуальні цілі особистості почали визнаватись суспільством поряд з колективними і суспільними цілями. І це є дуже важливим, оскільки ще зовсім недавно ієрархія цінностей вишиковувалась у зовсім іншому напрямку пріоритетів. Як наслідок сама особистість перебудовується, розвиває в собі такі якості, як відповідальність, гнучкість, адаптивність, мобільність. Подібні зміни призвели до того, що розмаїття форм життя і свобода вибору людиною свого власного життєвого шляху стала нормою існування.

Проблема підготовки майбутнього вчителя завжди була, є і буде актуальною. Лише першочергової значущості набувають ті чи інші напрями цієї підготовки залежно від сучасних тенденцій розвитку і становлення суспільства, яке неможливе, у свою чергу, без висококваліфікованого педагога. Вищенаведений короткий огляд сучасних тенденцій доводить необхідність звернення до проблеми становлення особистості в цілому й проблеми становлення особистості майбутнього педагога зокрема.

Відповідно до цього мету даної роботи можна сформулювати наступним чином: визначити теоретичні передумови постановки проблеми самоаналізу як складової особистісно-професійного становлення студента педагогічного університету.

Узагальнення теоретичного аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури, а також останніх нормативних документів, які стосуються вищої педагогічної школи і впровадження кредитно-модульної системи навчання і модульно-рейтингової системи оцінювання знань на шляху приєднання української освіти до Болонського процесу, а також певний власний педагогічний досвід викладання у вищій педагогічній школі дозволяє визначити у якості передумов поставленої проблеми наступне:

- особливості професійно-педагогічної діяльності на сучасному етапі;

- основні тенденції розвитку системи вищої педагогічної освіти на сучасному етапі;
- підходи до процесу підготовки фахівця в умовах педагогічного університету як процесу особистісно-професійного становлення педагога.

Перша з визначених передумов дозволяє визначити місце самоаналізу в професійній діяльності педагога, в структурі його суб'єктивних властивостей, серед професійних функцій і умінь.

Найбільш ґрунтовними щодо розв'язання поставлених задач вважаємо роботи, які підводять до осмислення сутності й специфіки професійної педагогічної діяльності в сучасних умовах (О.О.Абдулліна, І.О.Зимня,, І.С.Батракова, В.К.Буряк, В.Г.Воронцова, І.Ю.Алексашина, І.А.Зязюн, Л.В.Кондрашова, Н.В.Кузьміна, Ю.М.Кулюткін, А.К.Маркова, В.О.Мижериков, Н.Ф.Родіонова, Г.С.Сухобська та ін.).

Життєвий шлях особистості пов'язаний з її постійним розвитком, рухом, перетворенням. Розвиток і перетворення особистості, супроводжується появою різноманітних психологічних новоутворень, призводить до постановки нових задач, відкриває можливості для нових життєвих виборів і професійних починань (К.А.Абульханова-Славська, І.С.Кон, Л.І.Анциферова, А.В.Петровський, С.Л.Рубінштейн Б.Г.Ананьев та ін.).

Особливості розвитку суспільства на сучасному етапі торкнулись, перш за все, змін у професійній діяльності педагога. Це зумовлено тим, що від фахівця саме даної галузі залежить освітній рівень суспільства в цілому, можливості створення умов для подальшого розвитку.

“Саме освіта, яка власне за своєю сутністю працює на майбутнє, закладає основи наступних змін у суспільстві, передбачає, в кінцевому результаті, його розвиток у прогресивному чи, навпаки, у регресивному напрямку...” [2, с.148].

Освіта виступає одночасно і як фактор стимулювання інноваційних процесів у економіці, політиці, культурі, і як фактор виживання, розвитку людства [3, с.40].

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях професійну педагогічну діяльність прийнято розглядати як процес розв'язання різноманітних і різнопланових професійних задач, які змінюють одна одну (Л.В.Кондрашова, Ю.М.Кулюткін, Н.В.Кузьміна, В.Я.Ляудіс, Н.Ф.Родіонова, Г.С.Сухобська та ін.)

На сучасному етапі розвитку науки можна простежити певну тенденцію: задачний підхід у дослідженнях і побудові педагогічної діяльності, який є принципово новим напрямом фундаментальних і прикладних досліджень у психології й педагогіці.

Професійна діяльність педагога – один з особливих видів практичної діяльності, зміст і характер якої визначається специфікою тих задач, які розв'язує педагог як суб'єкт цієї діяльності (І.О.Зимня).

Відповідно до цього, у якості основної одиниці, яка може бути покладена в основу процесуальної сторони педагогічної діяльності можна розглядати педагогічну задачу (І.Ю.Алексашина, Л.В.Кондрашова, Л.Ф.Спірін, М.Л.Фрумкін та ін.).

Кожна педагогічна задача пов'язана з максимальним розкриттям у дитини її унікального потенціалу, розвитком індивідуальності за певних умов (Ш.А.Амонашвілі, О.В.Бондаревська, О.І.Казакова, С.В.Кульневич та ін.). Така характеристика педагогічних задач передбачає наявність відповідного підходу до їх розв'язання, котрий багато у чому залежить від власне самого педагога, його особистісного потенціалу, який розкривається через взаємодію з учнями і визначає успішність їх саморозвитку.

Таким чином, можна дійти попереднього висновку про те, що в сучасних умовах професійна діяльність педагога змінюється певним чином, і ці зміни пов'язані з її структуруванням як процесу розв'язання професійно-педагогічних задач. Зміщуються й акценти змісту педагогічних задач, від передачі знань, формування умінь і навичок, від педагогічної взаємодії до створення педагогічних умов, які б забезпечували цілеспрямований і ефективний саморозвиток особистостей учня і вчителя у процесі взаємодії.

Поняття “задача” у науковій літературі розглядається з різних точок зору і достатньо широко, залежно від того, у якій сфері й у якому контексті воно застосовується.

Визначення задачі як мети, даної за певних умов, пропонується О.М.Леонтьєвим.

Задача як система, обов’язковими компонентами якої є: предмет задачі, який знаходиться у похідному стані і модель такого стану предмету задачі, який вимагається, розглядається Г.А.Баллом.

Задача як результат усвідомлення суб’єктом діяльності мети діяльності, умов діяльності і проблеми діяльності, визначається Л.Ф.Спіріним і М.Л.Фрумкіним.

У якості головної ознаки будь-якої задачі в різних визначеннях цього поняття виділяють протиріччя, яке знаходиться в основі проблемної ситуації, між даним, відомим і необхідним (правильним) (С.Л.Рубінштейн, А.В.Брушлинський та ін.).

Найбільш загальним, на нашу думку, є визначення задачі як мети, даної за певних умов. Оскільки досягнення мети в проблемній ситуації не може бути прямим і безпосереднім, то виникає необхідність у тому, щоб знайти певний засіб, за допомогою якого можна було б реалізувати висунуту мету в конкретних умовах діяльності. Цей засіб і є бажаним об’єктом, а вимога щодо його визначення формулюється як вимога задачі.

Педагогічна задача породжується цілісною проблемною педагогічною ситуацією, компонентами якої є предметний зміст навчання, учні і вчитель, який організовує процес його засвоєння, різноманітні умови, за наявності яких реалізується взаємодія вчителя й учнів (Н.В.Кузьміна, Ю.М.Кулюткін, Г.С.Сухобська).

За визначенням Ю.М.Кулюткіна, педагогічна задача – це модель реальної практичної ситуації, у якій представлена вимога усунути “неспівзгодження”, яке виникає, знайти спосіб чи засіб подолання протиріччя, яке виникає на шляху досягнення мети педагогічної співпраці.

Стосовно неї (педагогічної задачі), у якості засобу її розв’язання виступає аналіз конкретних умов, які виникають у

відповідній ситуації, (Ю.М.Кулюткін, Л.Ф.Спірін, М.Л.Фрумкін та ін.).

У педагогічній задачі завжди, як і у будь-якій іншій, є відомий зміст і дещо невідоме, тобто наявним є одне з питань чи декілька: Як? Чому? Навіщо? Що робити? Які причини вчинку? тощо. Перераховані питання пов'язані зі з'ясуванням сутності фактів, явищ, процесів, які відбуваються у педагогічній системі та поза її межами [4, с.27].

Таким чином, педагог виступає об'єктом і суб'єктом аналізу, оскільки з одного боку він є елементом педагогічної системи, і в даному випадку, він аналізує умови, у яких виникла задача, а з іншого боку він аналізує свої можливості в контексті розв'язання задачі, тобто виступає суб'єктом професійної діяльності.

У зв'язку з цим, першочергово педагог аналізує свої особистісно-професійні можливості і здібності, особливості професійного досвіду, тобто здійснює процес самопізнання, результати якого зумовлюють результативність і ефективність рішення.

Загальновідомим є той факт, що менталітет фахівця межі ХХ-ХХІ століть ґрунтується на самодіяльному розв'язанні професійних задач, котрі у якості центрального моменту містять проблематику самоактуалізації – прагнення особистості до самопізнання і самореалізації в особистісному і професійному аспектах, що є відповіддю неповторного початку, закладеному в “Я” на сукупність нормативних настанов і моральних прагнень.

Самопізнання завжди передбачає самоаналіз, який розглядається як одна з умов розв'язання педагогічної задачі (Ю.М.Кулюткін, Н.Ф.Родіонова, Л.Ф.Спірін, Г.С.Сухобська, Л.М.Фрідман, М.Л.Фрумкін та ін.).

Таким чином, теоретичний аналіз дозволяє стверджувати, що однією з умов успішності розв'язання задач професійно-педагогічної діяльності є самоаналіз.

У зв'язку з цим, можна дійти висновку, що самоаналіз виступає однією з умов успішності й ефективності професійної діяльності педагога на сучасному етапі, а також про правильність сформульованих на гіпотетичному рівні теоретичних передумов постановки досліджуваної проблеми

самоаналізу як складової особистісно-професійного становлення студента педагогічного університету.

Література

1. Буряк В.К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект. – К.: Деміур. – 2005. – 232 с.
2. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века. – М.: Совершенство, 1998. – 608 с.
3. Радионова Н.Ф., Семикин В.В. Новые требования к подготовке учителя // Учитель в эпоху перемен.-СПб., 2000. – 116 с.
4. Спирин Л.Ф. Теория и технология решения педагогических задач (развивающее профессионально-педагогическое обучение и самообразование) / Под ред. П.И.Пидкасистого.- М.: РПА, 1997. – 174 с.

О.А.Остроушко

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ЧИННИКИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО СЛОВЕСНИКА

Автор статті доказує, що процес підготовки учителів - українських словесників повинен будуватися з урахуванням ряду соціолінгвістических факторів, в частині функціонального співвідношення між російським і українським мовами в сучасній мовній ситуації. Майбутній філолог повинен набути знання з основ соціолінгвістики. Воспитательна робота повинна бути направлена на формування позитивного стереотипного образу української мови.

Author proves that process of schooling of teachers – Ukrainian philologists have to build with paying attention to row of sociolinguistic factors, among their number functional co-relation between Russian and Ukrainian in modern linguistic situation. Future philologist must study bases of sociolinguists. Educating work has to be turned to forming of positive stereotyping image of Ukrainian.

Сучасне суспільство охоплене процесами глобалізації, які виявляються, зокрема, у пожвавленні, активізації різного роду контактів як між представниками однієї соціально-